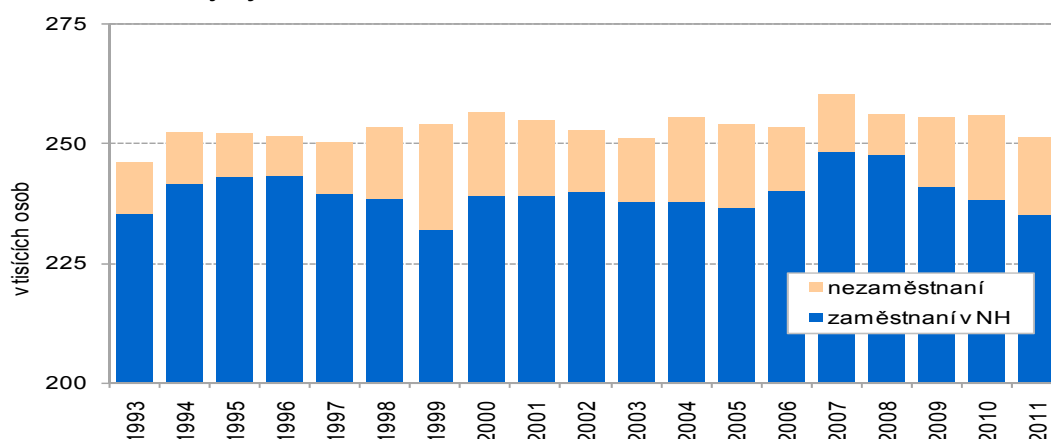

2. SOCIÁLNÍ VÝVOJ

Dále klesá počet zaměstnaných osob.

Podle výsledků Výběrového šetření pracovní sil představovala v Kraji Vysočina v roce 2011 pracovní síla celkem 251 tis. osob., tj. 57,2 % z celkového počtu obyvatel ve věku 15 a více let. Z tohoto počtu bylo 235 tis. osob zaměstnaných (53,5 % obyvatelstva ve věku 15 a více let) a 16 tis. osob bylo nezaměstnaných (3,7 % patnáctiletých a starších obyvatel). Obecná míra nezaměstnanosti činila v roce 2011 v Kraji Vysočina 6,4 %, což oproti předchozímu roku představuje pokles o 0,5 procentního bodu. Zbývajících 188 tis. obyvatel patřilo mezi osoby ekonomicky neaktivní, především starobní a invalidní důchodce. Dle výsledků VŠPS v letech 2006 a 2007 se počet zaměstnaných osob v kraji zvyšoval, od roku 2008 však postupně klesá. Počet nezaměstnaných se snižoval až do roku 2008, poté však došlo k jeho pronikavému nárůstu, takže v roce 2011 byl ve srovnání s rokem 2008 téměř dvojnásobný.

Graf 2.1 Pracovní síla v Kraji Vysočina v letech 1993 až 2011

Míra ekonomické aktivity se snižuje.

Celková míra ekonomické aktivity, tj. podíl počtu zaměstnaných a nezaměstnaných na celkovém počtu obyvatel Kraje Vysočina ve věku 15 a více let, dosáhla v roce 2011 hodnoty 57,2 %. U mužů činila v tomto roce 66,7 %, u žen 48,0 %. Ve srovnání s rokem 2006 se celková míra ekonomické aktivity snížila o 1,3 procentního bodu, u mužů byla nižší o 0,5 bodu, u žen o 1,1 bodu.

Nejvyšší míra ekonomické aktivity je u obyvatel ve věku 40 až 54 let.

Na Vysočině byl v roce 2011 zaznamenán meziroční pokles míry ekonomické aktivity u většiny pětiletých věkových skupin, zvláště u nejmladších a nejstarších věkových kategorií. Míra ekonomické aktivity se dlouhodobě u nejmladších věkových skupin (15 až 24 let) výrazně snížila v souvislosti s prodlužující se délkou studia a přípravy na zaměstnání, nejnovější vývoj je tak v souladu s dlouhodobým trendem. Poněkud jinak je tomu u nejvyšších věkových skupin, kde míra ekonomické aktivity dlouhodobě roste kvůli zvyšování věkové hranice odchodu do důchodu. V roce 2011 však zvláště ve věkové skupině 60 až 64 let poklesla (o 4,9 procentního bodu), patrně v důsledku předčasných odchodů do důchodu. Nejvyšší míra ekonomické aktivity zůstává u věkových skupin 40 až 54 let, kde stále přesahuje 90 %.

Míra zaměstnanosti mladších a starších obyvatel poklesla.

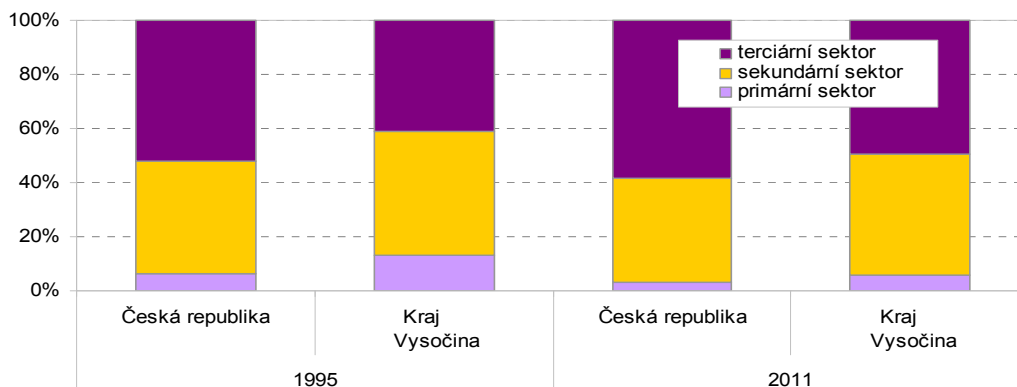
Obdobný byl i vývoj míry zaměstnanosti v jednotlivých věkových skupinách, který do značné míry kopíroval vývoj míry ekonomické aktivity. Meziroční pokles se tak projevil zejména u okrajových věkových skupin, zvláště u kategorií 20 až 24 let a 60 až 64 let. Dlouhodobě se míra zaměstnanosti zvýšila jen u obyvatel ve věku 45 až 64 let.

Relativně vysoký podíl zaměstnaných v primárním sektoru, nízký v sektoru terciárním.

Primární sektor (zemědělství, lesnictví, rybářství) má v Kraji Vysočina výjimečné postavení, dlouhodobě v mezikrajském srovnání vykazuje nejvyšší podíl zaměstnaných v tomto sektoru, přestože v absolutním vyjádření počet pracovníků v primárním sektoru i na Vysočině klesá a snižuje se i jeho podíl na celkovém počtu zaměstnaných osob. V roce 2011 pracovalo v primárním sektoru na Vysočině 13,2 tisíc osob, což představovalo 5,6 % celkového počtu

zaměstnaných. V sekundárním sektoru (dobývání a úprava nerostných surovin, zpracovatelský průmysl, výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody, stavebnictví) můžeme od roku 2006 pozorovat v Kraji Vysočina kolísavý trend v podílu zaměstnaných osob. Nejvyšší byl v roce 2007 (48,7 %) a nejnižší roku 2009 (43,8 %). V roce 2011 tento podíl činil 44,8 %, v absolutním vyjádření 105,3 tisíce osob. Postupně se zvyšuje význam terciárního sektoru, jehož podíl na celkovém počtu zaměstnaných roste, v roce 2011 v tomto sektoru na Vysočině pracovalo 116,5 tisíce osob (49,6 % zaměstnaných). Tento podíl však stále zůstává hluboko pod průměrem České republiky, který byl v tomto roce o 9 procentních bodů vyšší.

Graf 2.2 Zaměstnaní podle sektorů

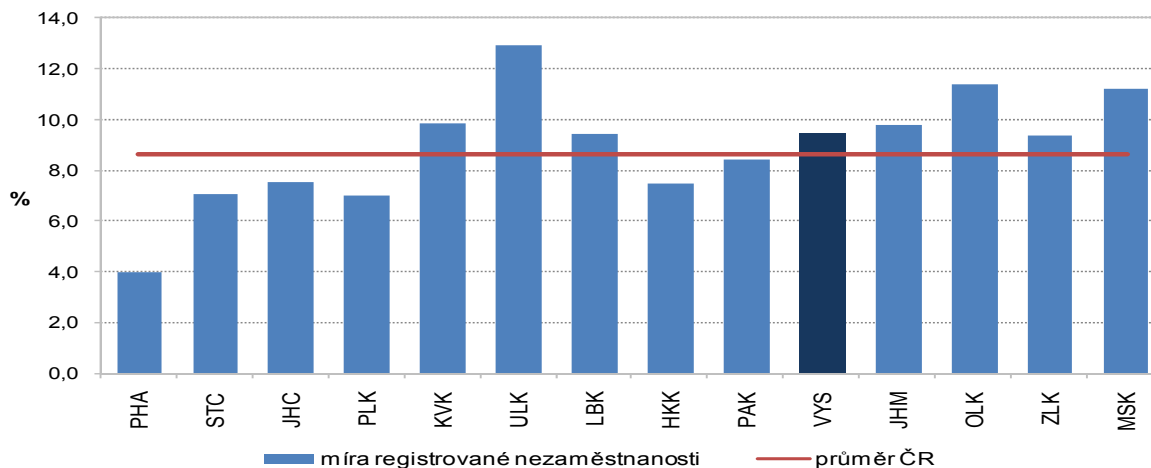
Na celkové zaměstnanosti se nejvíce podílejí zaměstnanci.

Více než třetina okresů v České republice zaznamenala míru nezaměstnanosti nad 10 %.

Z hlediska postavení v zaměstnání si výrazně převažující podíl na celkové zaměstnanosti udržuje kategorie zaměstnanců (84,8 % v roce 2011). Zaměstnavatelů bylo 3,1 %, pracujících na vlastní účet 11,3 % a pomáhajících rodinných příslušníků 0,6 % z celkového počtu zaměstnaných.

V České republice bylo ke konci roku 2011 bez práce 508 451 osob, což představuje míru nezaměstnanosti 8,62 %. Oproti roku 2010 se celkový počet nezaměstnaných snížil o 9,5 % a míra registrované nezaměstnanosti poklesla o 0,95 procentního bodu. Pokles počtu nezaměstnaných byl zaznamenán ve všech krajích. Dlouhodobě nejnižší nezaměstnanost je v Praze, kde ke konci roku 2011 činila 3,95 %, naopak nejvyšší v Ústeckém kraji (12,94 %). Ze 77 okresů České republiky bylo 28 postiženo více než desetiprocentní mírou nezaměstnanosti. Nejvyšší byla v okresech Jeseník (16,75 %) a Bruntál (16,49 %).

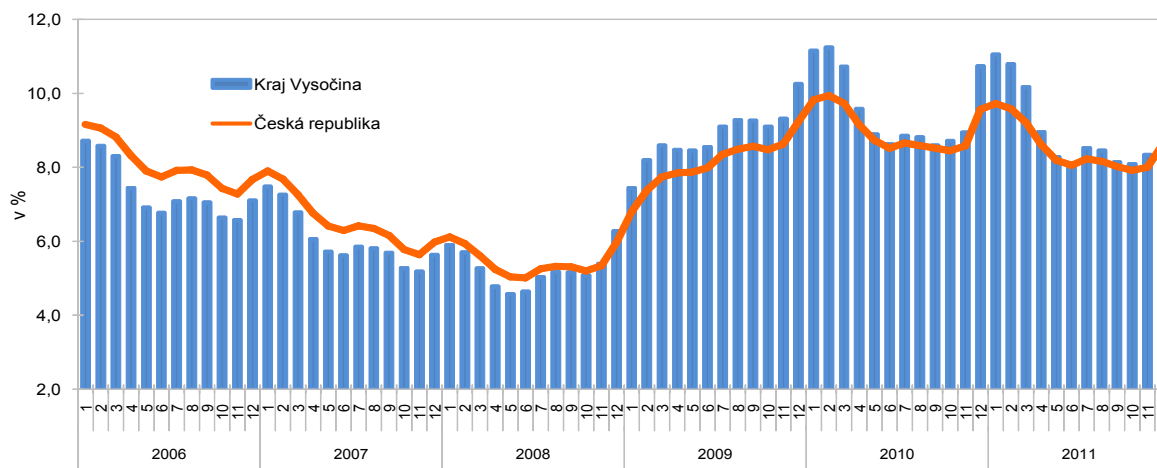
Graf 2.3 Míra nezaměstnanosti podle krajů

Výrazný nárůst nezaměstnanosti od roku 2008.

Vývoj nezaměstnanosti do značné míry závisí na hospodářském vývoji, zpomalování ekonomického růstu s sebou přináší zvyšování míry nezaměstnanosti, naopak v období ekonomického oživení nezaměstnanost klesá. V Kraji Vysočina se tak v období ekonomické konjunktury od roku 2004 nezaměstnanost snižovala až do roku 2008, kdy opět v souvislosti s ekonomickým vývojem došlo ke zlomu a zvyšování nezaměstnanosti až na 10,73 % ke konci roku 2010. V prvních třech měsících roku 2011 se míra nezaměstnanosti stále držela nad 10 %, od dubna 2011 s nástupem sezónních prací poklesla pod 9 %, ale koncem roku opět tuto hranici pokořila. Od konce roku 2008 se dostala míra nezaměstnanosti na Vysočině nad celorepublikovou úroveň.

Graf 2.4 Míra nezaměstnanosti v Kraji Vysočina a ČR podle měsíců v letech 2006 až 2011

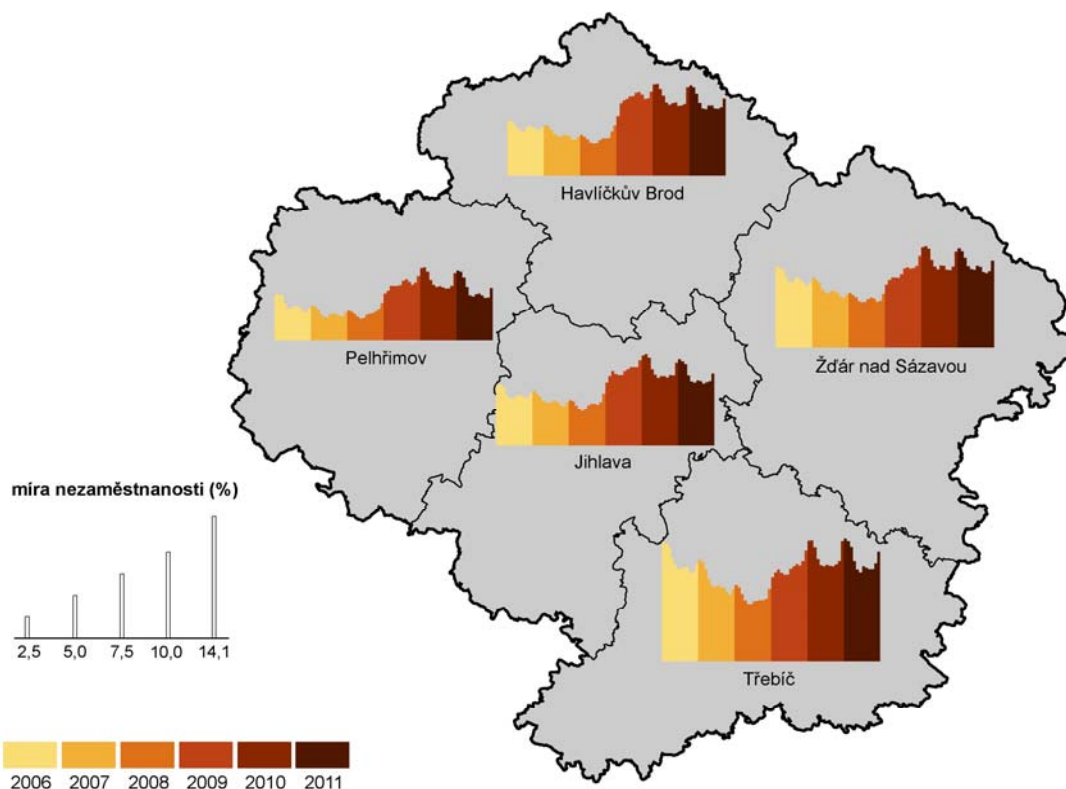
Pokles počtu uchazečů o zaměstnání.

V Kraji Vysočina úřady práce evidovaly ke konci roku 2011 celkem 25 605 uchazečů o zaměstnání. Ve srovnání s 31. prosincem 2010 byl jejich počet nižší o 3 805 osob, tj. o 12,9 %. Z tohoto počtu bylo 25 187 dosažitelných uchazečů o zaměstnání, tedy evidovaných nezaměstnaných, kteří nemají žádnou objektivní překážku pro přijetí do zaměstnání a mohou bezprostředně po nabídce vhodného pracovního místa nastoupit do pracovního poměru. Oproti stejnému datu předchozího roku to představuje pokles o 13,2 %. Nezaměstnaných absolventů škol všech stupňů a mladistvých bylo ke konci roku 2011 na Vysočině evidováno 2 185, což je prakticky stejný počet jako k 31. prosinci 2010 (úbytek 11 osob). Podle vzdělání jsou nejpočetnější skupinou žadatelů o práci středoškoláci bez maturity a vyučení (50,9 %). Nezaměstnaných se zdravotním postižením vedly úřady práce v evidenci 3 684, což představovalo 14,4 % všech nezaměstnaných. Příspěvek v nezaměstnanosti poskytovaly úřady práce v Kraji Vysočina ke konci roku 2011 celkem 7 936 nezaměstnaným, tj. 31,0 % všech osob vedených v evidenci. Ve srovnání s předchozím rokem je to o 6,5 procentního bodu méně.

Míra nezaměstnanosti klesla rychleji u mužů.

Míra registrované nezaměstnanosti v Kraji Vysočina k 31. prosinci 2011 poklesla ve srovnání s koncem roku 2010 o 1,29 procentního bodu na 9,44 %. Míra nezaměstnanosti klesla výrazněji u mužů než u žen a jejich podíl na celkovém počtu nezaměstnaných se tak z 53,5 % v roce 2010 snížil na 51,4 % v roce 2011. Odpovídajícím způsobem se zvýšil podíl žen na nezaměstnanosti (48,6 % v roce 2011). V průběhu období 2006 až 2011 docházelo u mužů i u žen pravidelně k nárůstu nezaměstnanosti ke konci roku. Míra nezaměstnanosti vyšší než deset procent byla v Kraji Vysočina ke konci roku 2011 zaznamenána v okresech Žďár nad Sázavou (10,04 %) a zejména Třebíč (12,64 %), který se dlouhodobě na celorepublikové úrovni řadí mezi okresy s nejvyšší nezaměstnaností. Nejnižší nezaměstnanost na Vysočině je na Pelhřimovsku, kde koncem roku 2011 činila 6,04 % (11. místo mezi 77 okresy České republiky).

**Míra registrované nezaměstnanosti v okresech Kraje Vysočina v letech 2006 až 2011
(stav ke konci jednotlivých měsíců)**

Zdroj: MPSV

Dlouhodobá nezaměstnanost je problémem zvláště okresu Třebíč.

Na konci roku 2011 bylo na Vysočině bez práce déle než jeden rok 9 218 osob, oproti roku předchozímu se jejich počet zvýšil o 1,2 %. Na celkovém počtu nezaměstnaných se dlouhodobě nezaměstnaní koncem roku 2011 podíleli 36,0 % (o 5,9 procentních bodů více než v předchozím roce). Dlouhodobá nezaměstnanost je v rámci okresů Vysočiny výrazným problémem zvláště na Třebíčsku, které bylo postiženo postupnou likvidací významných zaměstnavatelů.

Počet volných pracovních míst se prakticky nezměnil.

Úřady práce v Kraji Vysočina registrovaly k 31. prosinci 2011 celkem 921 volných pracovních míst, z toho 76 míst pro osoby se zdravotním postižením. Na jedno volné pracovní místo připadalo v průměru 27,8 uchazečů (v předchozím roce 32,1). Nejvíce uchazečů na jedno volné pracovní místo připadalo v okrese Třebíč (70,0), nejméně v pelhřimovském okrese (10,8).

Nízký počet zaměstnaných cizinců.

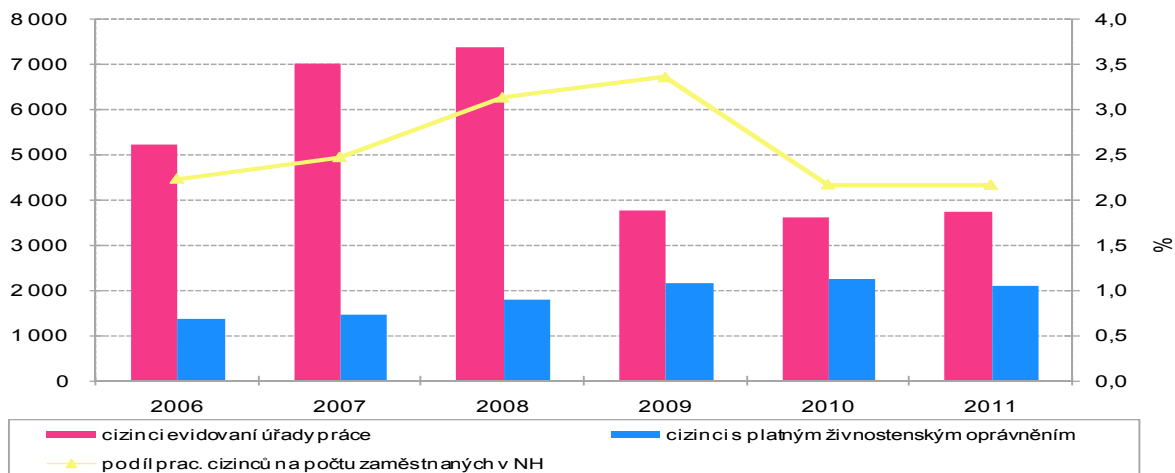
Na území Kraje Vysočina žije nevelký počet cizinců, logicky tedy patří i mezi kraje s nejmenším počtem ekonomicky aktivních cizinců. V celkové zaměstnanosti jsou zahrnuti počty cizinců evidovaných na úřadech práce i počty cizinců s živnostenským oprávněním. Ve většině krajů převládá počet zaměstnanců nad osobami výdělečně činnými (OSVČ). Pouze v krajích Karlovarském a Ústeckém počet cizinců s živnostenským oprávněním tvoří více než polovinu zahraniční zaměstnanosti. V Kraji Vysočina bylo koncem roku 2011 zaměstnáno 5,8 tis. cizinců. Jejich podíl na pracovní síle (2,2 %) patří k nejnižším v ČR. Zhoršení hospodářské situace mělo i na Vysočině vliv na počet cizinců zaregistrovaných na úřadech práce, tj. v zaměstnaneckém poměru. Jejich počet se v roce 2009 oproti roku 2008 snížil téměř o polovinu, pokles v následujícím roce byl již jen mírný a v roce 2011 jejich počet dokonce mírně vzrostl. Ubylo však cizinců s živnostenským oprávněním.

V posledních letech přibývá zaměstnaných cizinců z členských zemí EU.

Ve sledovaném období lze provést také rozdělení cizinců podle státního občanství – na občany zemí EU a na ostatní. V prvních dvou letech bylo v EU 25 států (EU25), k počátku roku 2008 se členy EU staly ještě Bulharsko a Rumunsko (EU27). V prvních letech sledovaného období v Kraji Vysočina

rostl počet zaměstnaných cizinců z členských států EU i ostatních cizinců, v roce 2008 však došlo k poklesu počtu cizinců z EU a v následujícím roce i cizinců z ostatních zemí. Jejich úbytek pokračoval i ve všech zbývajících letech, naproti tomu počet zaměstnaných cizinců z členských států EU se začal od roku 2010 výrazně zvyšovat a v roce 2011 po meziročním nárůstu o 9,0 % poprvé přesáhl počet zaměstnaných cizinců z ostatních zemí.

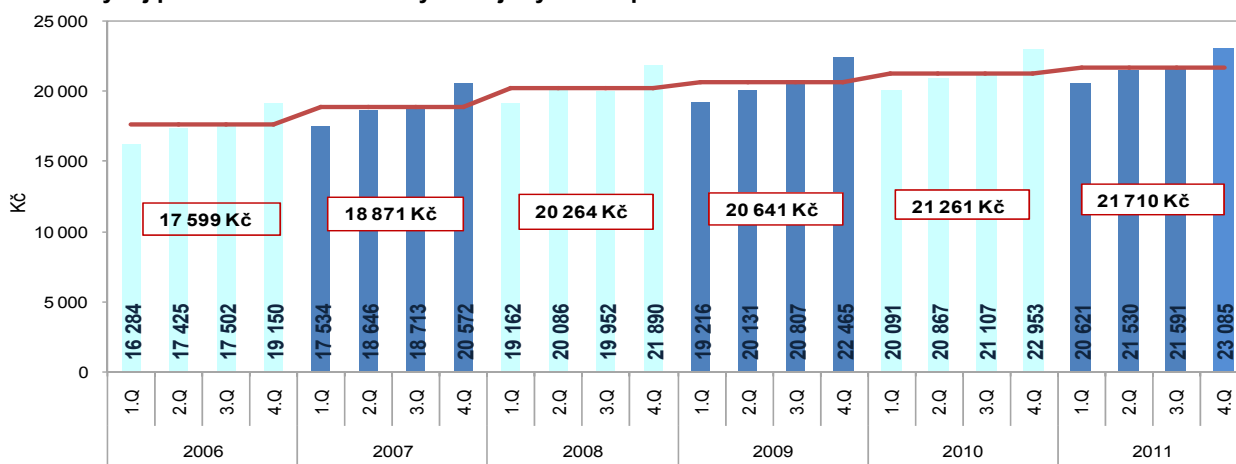
Graf 2.5 Zaměstnanost cizinců v Kraji Vysočina

Počet zaměstnaných osob stagnuje.

Údaje o průměrné mzdě a počtu zaměstnanců - použijeme tzv. pracovištní metodu, kdy je územní třídění provedeno podle skutečného pracoviště zaměstnanců. V Kraji Vysočina bylo v těchto subjektech v roce 2011 zaměstnáno 164,2 tisíc přepočtených osob, tj. 4,4 % z celkového počtu zaměstnanců v České republice. V porovnání s rokem 2006 byl počet zaměstnanců nižší o 15,3 tisíc osob, což v relativním vyjádření představuje úbytek 8,5 %. Na celorepublikové úrovni poklesl počet zaměstnanců o 4,8 % (191 tisíc osob). Ve sledovaném období v Kraji Vysočina celkový počet zaměstnanců rostl až do roku 2008. V následujícím roce se projevila hospodářská krize a meziročně poklesl počet zaměstnaných osob o 8,8 % (15,9 tisíc osob). Od roku 2010 pak počet zaměstnanců zůstává zhruba na úrovni roku 2009.

Graf 2.6 Vývoj průměrné měsíční mzdy v Kraji Vysočina podle čtvrtletí

Nadále přetrvává nízká úroveň průměrné měsíční mzdy.

Průměrná měsíční mzda zaměstnanců přepočtená na plně zaměstnané osoby vzrostla v Kraji Vysočina nominálně oproti roku 2006 podle předběžných údajů o 4 111 Kč na 21 710 Kč. V rámci České republiky se tak kraj zařadil na desáté místo, když za celorepublikovým průměrem 24 319 Kč zaostal o 2 609 Kč.

Vlivem inflace se zpomalil růst reálné mzdy.

Vývoj reálné mzdy je ovlivněn spolupůsobením dvou faktorů. Vedle výše nominální mzdy je to ještě vývoj cenové úrovně (inflace) vyjádřené indexem spotřebitelských cen. Ve srovnání s rokem 2010 na Vysočině nominálně vzrostla průměrná měsíční mzda o 2,1 %. Míra inflace dosáhla hodnoty 1,9 %, takže reálná průměrná mzda v kraji vzrostla pouze o 0,2 %. Ve čtyřech krajích byl dokonce již zaznamenán pokles reálné mzdy, největší v Hlavním městě Praze, kde je ovšem průměrná mzda dlouhodobě nejvyšší.

V mezikrajském srovnání druhý nejnižší medián u žen.

Pro porovnání mezd lze použít i jiné ukazatele, například medián. Ten představuje hodnotu mzdy, která je přesně uprostřed zaměstnanců seřazených od nejnižší mzdy po nejvyšší. Pro výpočet mediánu je však nutné mít k dispozici údaje o mzdách jednotlivých zaměstnanců, které se zpracovávají jednou za rok na základě výsledků výběrového šetření mezd. V roce 2011 vykázal tento ukazatel v Kraji Vysočina celkovou hodnotu 20 461 Kč, u mužů 22 329 Kč a u žen 17 367 Kč. V mezikrajském srovnání byla čtvrtá nejnižší (menší byla pouze v Karlovarském, Královéhradeckém a Zlínském kraji) a ve srovnání s Hlavním městem Prahou byla o 6 435 Kč nižší. U žen byl medián mezd po Zlínském kraji nejnižší ze všech krajů České republiky.

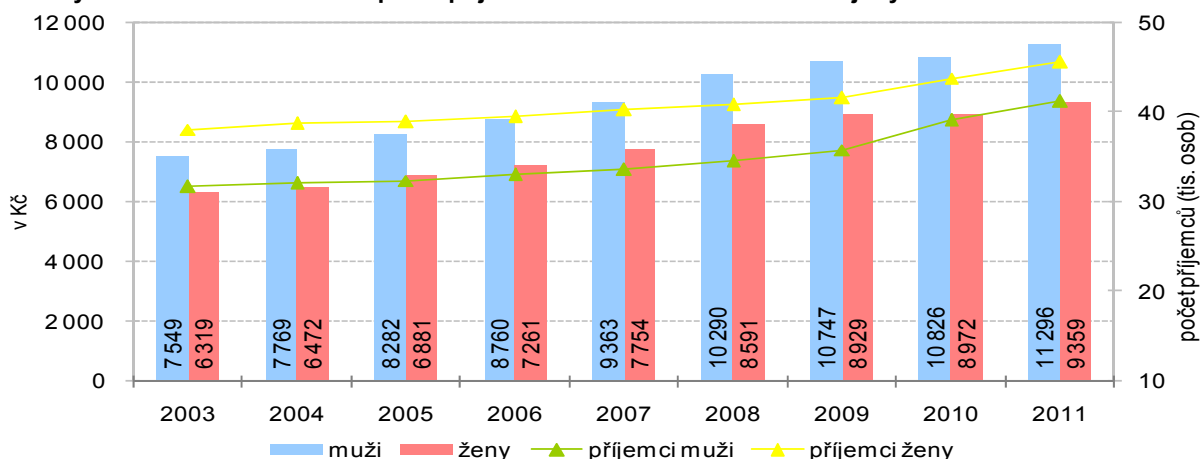
Po roce 2007 došlo k výraznému poklesu vyplácených přídávků na děti.

Další část příjmů obyvatel tvoří dávky státní sociální podpory. Počet přiznaných dávek se každoročně snižuje, a to zejména díky legislativním změnám. Hodnota vyplácených dávek začala na Vysočině klesat po roce 2007, především vlivem výrazného poklesu vyplácených přídávků na děti.

Dále se zvyšuje počet příjemců důchodů.

V Kraji Vysočina ke konci roku 2011 pobíralo některý z důchodů celkem 146 619 osob. Jejich počet se ve srovnání s rokem 2006 zvýšil o 9 666 osob (7,1 %). Z celkového počtu bylo 59,3 % důchodů starobních, příjemci důchodů vdovských a vdoveckých (včetně kombinovaných) tvořili téměř jednu čtvrtinu (23,7 %). Příjemců důchodů invalidních – třetího, druhého a prvního stupně bylo 15,5 %. Bez ohledu na druh důchodu mezi příjemci na Vysočině převládaly z 59,3 % ženy (86 901 osob), mužů pobírajících některý z důchodů bylo 59 718. Žen byla většina mezi příjemci důchodů starobních (52,5 %), poměrných starobních (88,2 %) i u sirotčích důchodů (53,3 %). Muži převažovali mezi příjemci důchodů invalidních třetího (56,2 %), druhého (57,0 %) a prvního stupně (51,9 %). Předčasný starobní důchod pobíralo v prosinci 2011 na Vysočině celkem 28 991 osob, což představovalo 33,4 % z celkového počtu příjemců starobního důchodu. I v případě předčasného starobního důchodu mezi příjemci převažovaly ženy (52,8 %).

Graf 2.7 Výše starobních důchodů a počet příjemců starobních důchodů v Kraji Vysočina

Na Vysočině je druhý nejnižší vyplácený starobní důchod mezi čtrnácti kraji.

Starobní důchodci na Vysočině v prosinci roku 2011 pobírali v průměru 10 279 Kč, nárůst oproti roku 2006 činil 2 337 Kč (29,4 %), přesto se jedná o druhý nejnižší důchod mezi čtrnácti kraji. V rámci Kraje Vysočina byly nejvyšší starobní důchody vypláceny v okrese Žďár nad Sázavou (10 495 Kč), naopak

nejnižší v třebíčském okrese (10 019 Kč). Průměrná měsíční výše starobního důchodu činila u mužů 11 296 Kč, ženám byl průměrný starobní důchod vyplácen v částce 9 359 Kč. Na konci roku tak činil rozdíl mezi průměrným starobním důchodem mužů a žen 1 937 Kč a každým rokem se zvyšuje.

Vysoký podíl osob, které odcházejí do předčasného důchodu.

V souvislosti s prodlužujícím se věkem odchodu do starobního důchodu a s úspornými opatřeními v oblasti zaměstnanosti a také v neposlední řadě i se složitým uplatňováním starších osob na trhu práce přistupují občané stále častěji k odchodu do předčasného důchodu. Podíl příjemců předčasného důchodu se z 25,9 % v roce 2006 zvýšil na konci roku 2011 již na 34,9 %. V porovnání s ČR je tento podíl nejvyšší.

Vzrostl podíl průměrného starobního důchodu na mzdovém mediánu.

Průměrný starobní důchod ke konci roku 2011 v kraji dosahoval 50,2 % mediánu mezd, který na Vysočině představoval 20 461 Kč. Byl to nejvyšší podíl v celém sledovaném období, oproti roku 2010 se zvýšil o 3,4 procentního bodu – jak vlivem zvýšení průměrného starobního důchodu, tak poklesu mediánu mezd.

Stále narůstá počet dětí v mateřských školách.

Ve sledovaném období byl v Kraji Vysočina u dětí zapsaných v mateřských školách zaznamenán nárůst o 15,5 %, mateřskou školu navštěvovalo v roce 2011 téměř o 2 300 předškoláků více než před pěti lety. Počet mateřských škol se přitom nezměnil, tříd naproti tomu přibýlo 80, takže jich ve školním roce 2011/2012 bylo v kraji 738. Počet dětí připadajících na jednu mateřskou školu se v daném období zvýšil z 53,3 na 61,6.

Ubývá žáků základních i středních škol.

Ve školním roce 2011/2012 působilo v Kraji Vysočina celkem 264 základních škol, což je oproti školnímu roku 2006/2007 o 6 méně. Klesající trend se projevoval v celém sledovaném období. V jeho posledním roce navštěvovalo základní školu 41 009 žáků, což bylo oproti školnímu roku 2006/2007 o 6 295 méně. Na středních školách se ve školním roce 2011/2012 vzdělávalo celkem 24 085 studentů, tedy o 3 186 (o 11,7 %) méně než ve školním roce 2006/2007. Z tohoto počtu bylo 6 315 studentů gymnázií, největší podíl – více než dvě třetiny – však připadal na studenty středních odborných škol (bez nástavbového studia).

Většina studentů VŠ studuje mimo území kraje.

V letech 2006 až 2012 nabízelo v Kraji Vysočina vyšší odborné vzdělání 14 vyšších odborných škol. Na těchto školách se ve školním roce 2011/2012 vzdělával v denním studiu necelý tisíc studentů, což je ve srovnání se školním rokem 2006/2007 o 21,2 % méně. V kraji působí pouze dvě vysoké školy, takže stále většina studentů vysokých škol z Vysočiny studuje mimo území kraje. Ve školním roce 2011/2012 navštěvovalo bakalářské programy na obou vysokých školách v kraji 3 793 studentů. Počet studentů vysokých škol s trvalým bydlištěm v Kraji Vysočina vzrostl z 14 450 ve školním roce 2006/2007 na 18 785 v roce 2011/2012, tj. o 30 %.

Nízký počet trestných činů.

Kriminalita měřená počtem zjištěných trestných činů byla na Vysočině do roku 2008 nejnižší v rámci České republiky. Počínaje rokem 2009 se řadí za Karlovarský kraj jako region s druhým nejmenším počtem zjištěných trestných činů. Jejich počet se pohyboval mezi 8 184 v roce 2006 a 9 612 roku 2007. V posledních dvou letech sledovaného období počet zjištěných trestných činů mírně klesal a v roce 2011 připadalo v Kraji Vysočina na tisíc obyvatel 16,8 trestných činů, což byla po Zlínském kraji druhá nejnižší hodnota v mezikrajském srovnání. V rámci kraje nejvíce zjištěných trestných činů vykazuje okres Jihlava nejméně pak okres Pelhřimov.

Přibývá dopravních nehod i způsobených škod.

V roce 2011 bylo v Kraji Vysočina nahlášeno 2 594 dopravních nehod, což představuje meziroční nárůst o 8,5 %, v absolutním vyjádření o 204 nehod. Usmrceno při nich bylo 33 osob, tedy o 19 méně než v roce 2010. Ve sledovaném období zemřelo na silnici nejvíce lidí v roce 2007 (72). Škody způsobené při dopravních nehodách přesáhly v roce 2011 na Vysočině 222 mil. Kč, což bylo ve srovnání s předchozím rokem o 12,4 mil. Kč více.